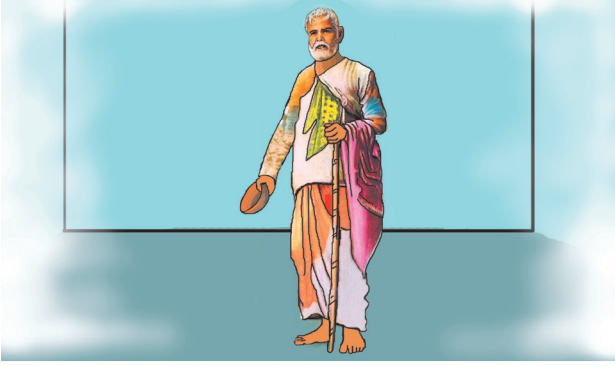

४. सेवावई संत-गाडगे-महाराओ

संत गाडगे महाराज हे आधुनिक भारतातील संत होत. स्वच्छतेविषयी प्रबोधन करण्यासाठी त्यांनी स्वतः हातात झाडू घेतला व आपल्या कृतीतून स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून दिले. मराठीत घड्याला गाडगे असे म्हणतात. नेहमी आपल्याबरोबर गाडगे वागवत असल्यामुळे महाराजांचे ‘गाडगे महाराज’ असे नाव प्रसिद्ध झाले. त्यांनी समाजासाठी विविध प्रकारचे सेवाकार्य केलेले आहे. विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कार्याची ओळख व्हावी यासाठी या पाठाची निवड केली आहे. आजही वलगाव (अमरावती) येथे त्यांची समाधी आहे. त्यांचे कार्य अनेक अनुयायी पुढे चालवत आहेत. गाडगेमहाराजांना अपेक्षित असणाऱ्या स्वच्छतेचे व सेवावृत्तीचे प्रत्यक्ष दर्शन येथे आपल्याला घडते.

एग्या कआ वि विअब्भेसु ‘दापुरा’ गामस्स समीवे पुण्णाणईए परिसरे केवि गोवालदारआ भोअणट्ठं समागया। तत्थ केई दारआ पअदलिअत्तणेणं सहभोअणाओ बाहिं कया। “एहिं समं एव भुंजामि” त्ति विचिंतिऊण ‘डेबूजी’ णामं कोवि अट्ठवरिसवओ बालो तेसिं सआसं गंतूण तेहिं समं चेव भुंजित्था। एसो चेव बालो कालंतरेण ‘गाडगेमहाराज’ णामेण सुप्पसिद्धो जाओ।

२३ फेब्रुवारी १८७६ तमे दिणके ‘शेंडगाव’ गाम गामे रअआणं कुले डेबूजी जाओ। ‘झिंगाराजी’ तस्स पिआ, ‘सखुबाई’ य तस्स माआ।

डेबूजिस्स बालवअंसि चेव तस्स पिआ कालं गओ। तओ एसो माईए समं गओ णिअमाउलस्स गेहं। किसिकज्जवाउडो य वंचिओ सज्झायाओ। तहिं गोवालणाइयं कुणंतो ‘डेबुजी’ पण्णरसे चेव वरिसे जाओ णिउणो किसीवलो। तस्स माउलेण ‘तिडके’ णामाओ कुसीआओ किं पि रिणं गहियं आसी। पच्चप्पिए वि रिणे

सढेण तेण कुसीएणं सा धणरासी वुड्ढिरूवेण एव मग्गिआ। ‘मूलं रिणं तुमए अज्जवि ण दिण्णं’ ति पुणो पुणो सो कुसीदओ तं तज्जइ। अणेण णिडुरेण वंचणाघाएण डेबूजिस्स माउलो सहस त्ति कालगओ। तहा णिसंसो सो कुसीओ भिच्चेहिं समं खेत्तं बलेण हरिउं समागओ। एयं णअविरुद्धं कज्जं असहमाणेण डेबूजिणा सो सभिच्चो कुसीदओ तहा ताडिओ जहा अण्णे वि कुसीदआ भआउला जाआ। तआणंतरं च तेण कुसीएण तस्स खेत्तहरणस्स पआसो एव छड्ढिओ।

विवाहाणंतरं तरुणे एव वयसि डेबूजिणा णिअगिहं सअणं च चइऊण परिब्भमणव्वअं गहिअं। तओ अ बारसवरिसाणंतरं पडिणिवुत्तो सो रिण-मोअणजत्ताए पंकपउरे मग्गे वालुअत्थरणे णिमग्गो दिट्ठो जणेहिं। तथा तत्थागआ तस्स माआ जणसेवारअं सपुत्तं पासिऊण हट्ठुट्ठा जाआ। अच्चंतपमुइआ सा तं गिहं पडिणिवट्ठिउं विण्णवेइ। णिबद्ध-विण्णविओ वि सो गिहं पडिणिवट्ठिउं णेच्छइ। जत्ता-समत्तीए पुणो वि परिभमिउं अण्णत्थ गओ। सो सया अप्पणो सह मट्ठिआ घडं वहेइ अओ तस्स ‘गाडगेमहाराज’ इयं णामं पसिद्धं जाअं।

जिण्णचीवरवसणो घडकप्परधारओ ‘संत-गाडगेमहाराज’ ण कहिं पि दिणद्धयाहिअं कालं णिवसइ। जं गामं गच्छइ तत्थ पहाअम्मि सम्मज्जणकज्जं करिऊण जणसेवं करेइ। घडकप्परम्मि थोअं चेव भिक्खं गेण्हिऊण तं भक्खेइ। कआ वि तरुतले सुवइ। एवं जणसेवारओ सो कालं गमेइ।

जणसेवावअं आयरंतेणं एण महप्पणा दीणाणाहाणं उवेक्खियाणं गिरिअणाणं, बालाईणं च कए उवजुत्ताओ धम्मसालाओ, आसमसालाओ, विज्जालयाईं, छत्तावासा,

वुड्डस्समा, गोरक्खणसंठाओ इच्चाइयाओ संठाओ णिम्मियाओ।

तहेव च कित्तणेसुं एण महप्पणा पाणिहच्चा, बालविवाहा, विवाहेसुं सुक्कगहणं, अंधसद्धाओ, मज्जपाणं, णिरक्खरआ इच्चाइयाओ लोअविहाइयाओ रूढीओ भंजिरुण लोअप्पबोहणं कअं। 'गाडगेमहाराज'स्स एण लोअसेवाकज्जेण डॉ. आंबेडकराइओ वि पभावियाओ। तेण सह ते विआर-विमस्सं करेति। एवं एसो गाडगेमहाराओ लोउत्तरो महापुरिसो क्खु।

सम्मज्जणिं कप्पर-वक्क-लट्ठिं, धारेऊण सो जिणविचित्तवेसो।

संकित्तणं लोअविबोहणत्थं सेवावअत्थं भमणं करेइ।।

सदृत्था

सेवावई - सेवाव्रती, सेवेचे व्रत घेतलेले
 पअदलिअत्तणेणं - पददलित असल्यामुळे
 बाहिं कया - बहिष्कृत केले
 माआ - माता
 कालं गओ - मृत्यू पावले
 माईए समं - आईबरोबर
 सज्झायाओ - अध्ययन किंवा शिक्षणापासून
 णिउणो - निपुण, कुशल
 कुसीअ - सावकार
 पच्चप्पिए - परत दिल्यावर
 वुड्ढिरूवेण - व्याजाच्या स्वरूपात
 वंचणाघाएण - फसवणुकीच्या आघाताने
 णिबद्ध-विण्णविओ - कळकळीची विनंती केलेला
 घडकप्परधारओ - घड्याचे फुटलेले खापर घेतलेला
 दीणाणाहाणं - दीण + अणाहाणं - दीन अनाथांची
 दिणद्धयाहिअं - दिण + अद्धय + अहिअं - अर्ध्या दिवसांपेक्षा जास्त

गोवालदारआ - गुराख्यांची मुले
 सहभोअणाओ - एकत्र (बसून) जेवण करण्यापासून
 अट्टवरिसवओ - आठ वर्षे वयाचा
 बालवअंसि - बालपणात, लहानपणी
 किसिकज्जवाउडो - शेती करण्यात गुंतलेला
 वंचिओ - मुकला, वंचित झाला
 पण्णरसे - पंधराव्या
 किसीवलो - शेतकरी
 रिणं - कर्ज
 सढ - लुच्चा, लबाड
 तज्जइ - त्रास दिला
 भआउला - भयभीत
 जिण्णचीवरवसणो - फाटके जुने कपडे घातलेला
 सम्मज्जणकज्जं - स्वच्छताकर्म, स्वच्छतेचे कार्य
 लोअविहाइयाओ - लोकविघातक
 सम्मज्जणिं - झाडू

सज्जाओ

१ रिक्तस्थानों में जागी योग्य शब्द लिहून वाक्य पुनः लिहा.

अ) गाडगेमहारायस्स पिआ ।

ब) गाडगेमहारायस्स माया ।

क) गाडगेमहारायस्स मूलणामं ।

ड) केई दारगा सहभोयणाओ बाहिं कया।

इ) डेबूजिस्स चेव तस्स पिया कालं गओ।

२ खालील प्राकृत शब्दांसाठी मराठी शब्द द्या.

माआ, पिआ, माउल, गोवाल, रिणं, सज्जाय, कुसीअ, गिहं, जत्ता, अच्चंत

३ संधी सोडवा.

भआउला, तत्थागआ, दीणाणाहाणं,
बारसवरिसाणंतरं, दिणद्धयाहिअं

४ रूपे ओळखा.

बालो, गंतूण, भुंजित्था, भिच्चेहिं, घडकप्परम्मि,
तरुतले

५ या पाठातील नामे व सर्वनामे यांची यादी करा.

६ 'संत गाडगे महाराज' यांच्या कार्याबद्दल तुम्हांला काय वाटते? ते स्पष्ट करा.

